

И.Рустамбеков
ТДЮИ магистранти

ДОМЕН НОМЛАРИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ УСУЛЛАРИ ҲАҚИДА

Бугунги кунда доменларга доир низоларни анъанавий одил судлов доирасида кўриб чиқиш узоқ давом этадиган ва самарасиз жараён ҳисобланади. Бу муаммони ечиш учун мамлакатимизда ва чет элда низоларни ҳал қилишнинг процессуал жиҳатдан соддалаштирилган, лекин самарали механизмини яратиш йўлида қадамлар ташланган.

Бундай конфликтларни ечишнинг оптимал йўлини топиш йўлида изланишлар Интернет айрим шахсларнинг ўзаро мулоқоти чегарасидан четга чиқиб, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш учун майдонга айлана бошлаган ўтган асрнинг 90-йиллари ўрталарида бошланган. Ўша даврда киберсквоттерлар тушунчаси пайдо бўлган, домен номлари эса тижорат қимматини касб этган.

Низони ҳакамлар судида кўриш тарзидаги судловга тааллуқлилики шартнома томонлари белгилайди. Бундай томонлар доменни рўйхатдан ўтказувчи ва аризачи (иккинчи даража домен маъмури) ҳисобланади. Бошқа индивидуаллаштириш воситасининг эгаси шартномада томон сифатида амал қилмайди ва тегишли равишда иккинчи даража домен маъмури билан ўхшаш индивидуаллаштириш воситасининг эгаси ўртасида низони ҳал қилиш учун ҳакамлар судига бериш тўғрисидаги битим низо чиққанидан кейингина томонларнинг ўзаро розилиги билан тузилиши мумкин.

Ҳакамлар судларининг домен номларига доир низоларни ҳал қилиш борасидаги имкониятлари амалда ҳеч қачон талаб этилмаса керак, зеро киберсквоттер ишни бундай судларда кўришга ҳеч қачон розилик бермайди, чунки бу унга қулай эмас.

Биринчидан, низо ишнинг моҳиятини тушунадиган мутахассислар томонидан кўрилганда, унинг позицияси асоссиз эканлиги жуда тез аён бўлади.

Иккинчидан, иш ҳакамлар судида кўрилганда ҳуқуқбузарнинг ишни атайлаб чўзиш имкониятлари камаяди.

Учинчидан, ҳакамлик иш юритувчи анча тез ишлайди. Анъанавий одил судлов тизимидаги сусткашлик киберсквоттерга даъвогар билан домен номини сотиб олиш хусусидаги «савдолашув»ни давом эттириш имконини беради.

Бундан хулоса шуки, ҳакамлар суди тизими процесснинг инсофли иштирокчиларига мўлжалланган ва кўриб чиқиладиган соҳада талаб этилмайди.

Шундай қилиб, домен номлари билан боғлиқ низоларни кўриб чиқиш учун миллий судни ташкил этиш йўлидаги уринишни самарасиз деб топиш лозим.

Домен номига бўлган ҳуқуқ эгасининг ҳуқуқларини қонун доирасида ҳимоя қилиш ҳам унинг манфаатларига унча мос келмайди. “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 26-моддасига мувофиқ, товар белгисини ёки шу белги билан белгиланган товарни рухсат берилмаган тарзда тайёрлаш, қўллаш, олиб кириш, савдога таклиф этиш, сотиш, ўзгача тарзда фуқаролик муомаласига киритиш ёки уларни шу мақсадда сақлаш ёхуд улар билан адаштириб юборадиган даражада

айнан ўхшаш бўлган бир хилдаги товарларни белгилаш товар белгисига доир мутлақ ҳуқуқни бузиш деб эътироф этилади. Бу модда тўлиқ эмас, зеро унга товар белгисини Интернет тармоғида, шу жумладан домен номида ва бошқа адресация воситаларида жойлаштириш ҳам қонунга хилоф эканлигини аниқ кўрсатувчи қўшимча киритилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Шундай қилиб, доменни рўйхатдан ўтказишни бекор қилиш тўғрисидаги даъво аризаси қаноатлантирилганда, ҳуқуқ эгаси доменни ўз номига қайта рўйхатдан ўтказиш имкониятини қўлга киритмайди. У низолаштирилган доменни бошқа фойдаланувчилар каби умумий асосларда рўйхатдан ўтказиши лозим бўлиб, бу бошқа киберсквоттер қисқароқ муддат ичида айна шу доменни рўйхатдан ўтказиши эҳтимолини истисно этмайди.

Миллий қонунчилигимиздан фарқли ўлароқ, UDPR тартиб-таомилларида ҳуқуқни ҳимоя қилишнинг кўпроқ усуллари назарда тутилган.

Ишни кўриб чиқиш натижаларига кўра низоли домен номи аризачига берилиши (унинг номига қайта рўйхатдан ўтказилиши), жавобгарда қолдирилиши ёки бекор қилиниши (уни рўйхатдан ўтказиш ва домен номларини рўйхатдан ўтказувчи томонидан қўллаб-қувватлаш тугатилиши) мумкин. Кўриб чиқиладиган тартиб-таомилларнинг ўзига хос хусусияти шундаки, ишнинг кўрилиши натижасида домен номи уни аризачига топшириш ўрнига бекор қилиниши мумкин (яъни бу ҳолда келгусида домен номига хизматлар кўрсатиш харажатларининг юки аризачига тушмайди). Ҳуқуқни ҳимоя қилиш усулини иш бўйича аризачининг ўзи танлайди. Аризачида низоли домендан келгусида фойдаланиш нияти мавжуд бўлмаса, у доменни рўйхатдан ўтказишни бекор қилиш тўғрисидаги масалани қўйишга ҳақли.

Арбитраж марказлари томонидан тузилган трибуналларнинг қарорларини бажариш шу билан таъминланадики, Сиёсатга қўшилган домен номларини рўйхатдан ўтказувчиларнинг барчаси унга мувофиқ трибунал қарорини мустақил бажариши (рўйхатдан ўтказиш маълумотларига ўзгартишлар киритиши, доменнинг янги эгасига паролларни бериши) шарт, башарти иш бўйича жавобгар ёки домен номини рўйхатдан ўтказувчи қайси мамлакатнинг юрисдикцияси остида бўлса, шу мамлакатнинг давлат судларидан бирига ўн кунлик муддат ичида қарор устидан шикоят берилмаса (Сиёсатнинг 4-банди). Қоидаларга мувофиқ судига жавобгар доменни топшириш тўғрисидаги қарор устидан шикоят бериши мумкин бўлган бу икки мамлакатдан бирини танлаш даъвогар томонидан Арбитраж марказига ариза бериш чоғида амалга оширилади (Сиёсат 3-бандининг XIII кичик банди).

Трибунал домен номини бекор қилиш ёки аризачига топшириш тўғрисида қарор қабул қилса, домен номини рўйхатдан ўтказувчи жавобгарга низони зарур юрисдикцияга эга бўлган мамлакатнинг миллий судига ўтказиш учун вақт бериши шарт. Жавобгар ваколатли суд канцеляриясининг белгиси қўйилган даъво аризасининг нусхасини ўн кун ичида тақдим этса, трибунал қарорини ижро этиш тўхтатиб турилади. Ижрони тиклаш учун домен номини рўйхатдан ўтказувчига томонлар ўртасида низо тўхтагани ёки суд даъво аризасини қаноатлантиришни рад этиш тўғрисида қарор чиқарганини исботловчи далиллар тақдим этилиши лозим.

Доменни аризачига топшириш асосларига алоҳида тўхталиб ўтиш лозим.

Домен номини топшириш ёки рўйхатдан ўтказишни бекор қилиш тўғрисидаги талаб қондирилиши учун аризачи ҳар бир ҳолда уч ҳолатнинг мавжудлигини исботлаши лозим (Сиёсат 4-бандининг «а» кичик банди):

(1) жавобгарнинг домен номи аризачининг товар белгиси билан айний ёки у билан адаштириб юборадиган даражада ўхшаш;

(2) жавобгар низоли домен номига нисбатан ҳуқуқлар ёки қонуний манфаатларга эга эмас;

(3) жавобгарнинг домен номи рўйхатдан ўтказилган ва ундан инсофсизларча фойдаланилади.

Сиёсат доирасида кўриладиган ҳар қандай ишнинг предмети шу фактлар билан чегараланади. Муайян ишларни кўриш жараёнида бу фактлар изчил ва Сиёсатда белгиланган тартибда текширилади. Ишларни кўриш амалиёти ҳакамларга олдинги фактларнинг ҳеч бўлмаса биттаси аниқланмаган бўлса ҳам кейинги фактни муҳокама қилишга ўтмаслик имконини беради.

Кўриб чиқиладиган масалалар Сиёсатда норматив жиҳатдан кенг тартибга солинмаган. Жумладан, айнийлик ва адаштириб юборадиган даражада ўхшашлик тушунчалари матнда ёритиб берилмаган.

Жавобгар низоли домен номига нисбатан ҳуқуқлар ёки қонуний манфаатларга эга эмаслигини қандай далиллар билан мустаҳкамлаши лозимлиги Сиёсатда белгиланмаган. Аммо унинг нормаларида жавобгар қачон бундай ҳуқуқлар ва манфаатларга эга деб ҳисобланишига мисоллар мавжуд. Жумладан:

– низо мавжудлиги ҳақида хабарнома олгунга қадар жавобгар домен номидан товарлар ёки хизматларни инсофли таклиф қилиш учун фойдаланган ёки фойдаланишга тайёргарликни намойиш этган бўлса;

– жавобгар (жисмоний ёки юридик шахс) товар белгиси ёки хизмат кўрсатиш белгисига доир ҳуқуқларни қўлга киритмаган бўлса ҳам домен номи орқали кенг ном чиқарган бўлса;

– жавобгар домендан қонуний нотижорат ёки инсофли мақсадларда, моддий наф кўриш ниятисиз фойдаланаётган бўлса.

Сиёсат қоидалари шундай таърифланганки, исботланиши лозим бўлган барча фактларни аризачи исботлаши талаб этилади. Бироқ амалда исботлаш предметининг иккинчи элементи нисбатан у жавобгарда низоли домен номига нисбатан ҳуқуқлар ёки қонуний манфаатлар мавжуд эмаслигини айтишининг ўзи кифоя бўлиб, шундан сўнг уларнинг мавжудлигини исботлаш мажбурияти жавобгарга ўтади (масалан, Taso Bell Corporation ва Tango Bella иши, WIPO, D2000-1229)¹.

Бу хулоса Сиёсатнинг жавобгар доменга бўлган ўз ҳуқуқларини тасдиқлашини назарда тутувчи 4-бандидан келиб чиқади. Сиёсат доирасида қабул қилинган қарорлардан бирида кўрсатилишича, фактнинг мавжудлиги ёки мавжуд эмаслиги ҳақида низо мавжуд бўлганда, исботлаш мажбурияти доим фактнинг мавжудлигини қайд этаётган томонга юкланади (Leonard Asper ва Communication X. Inc. иши,

WIPO, D2001-0539²). Бошқа бир ишда трибунал жавобгар низоли домен номига нисбатан қандай ҳуқуқлар ёки қонуний манфаатларга эга эканлигини аризачи билишга қодир эмаслиги туфайли, ўз ҳуқуқларини ва манфаатларини исботлаш мажбурияти жавобгарга юклатилиши кўрсатилган (Intercytex Ltd. ва Chuan Sheng Wang, Asian Center иши, CN-0200002). Миллий Форумда кўрилган ишда ҳакам жавобгар аризачининг унда домен номидан фойдаланишга ҳуқуқлар ва қонуний манфаатлар мавжуд эмаслиги ҳақидаги фикрига жавоб бермагани боис, бу трибуналга аризачининг ақлга мувофиқ бўлган барча фикрлари бунинг аксини тасдиловчи далиллар мавжуд бўлмаганда тўғри деган хулосага келиш имконини беради деб кўрсатган (Foot Locker Retail, Inc. ва Promo.net Communications иши, Inc., NAF, FA118312³).

Айрим ҳолларда домен маъмури ҳақида бирон-бир ишончли ахборот олиш имконияти мавжуд эмаслиги аён бўлса-да, трибуналлар аризачининг жавобгарда доменга доир ҳуқуқлар мавжуд эмаслиги ҳақидаги фикрларини етарли деб топмаган (масалан, Loris Azzaro BV, SARL ва Asterix and Mr De Vasconcellos иши, WIPO, D2000-0608⁴).

Далилларни кўриб чиқишнинг якунловчи босқичи жавобгар домен номини инсофсизларча рўйхатдан ўтказгани ва ундан фойдаланганини текширишга бағишланади. Бунда доменни топшириш ҳақидаги ариза қаноатлантирилиши учун иккала мажбурий белги аниқланиши лозим.

Жавобгарнинг ҳаракатларини инсофсиз деб топиш имконини берувчи ҳолатлар рўйхати қуйидаги кўринишга эга:

– жавобгар домен номини асосан товар белгисининг эгаси ҳисобланган аризачига ёки унинг рақибига сотиш, ижарага бериш ёки муайян ҳақ эвазига ўзгача тарзда топшириш мақсадида рўйхатдан ўтказган ёки қўлга киритган;

– домен товар белгисининг эгасига белгини тегишли домен номида акс эттиришга ҳалақит бериш мақсадида рўйхатдан ўтказилган, башарти жавобгар бундай ҳаракат тарзидан манфаатдор бўлса;

– домен асосан рақибнинг фаолиятига ҳалақит бериш учун рўйхатдан ўтказилган;

– жавобгар аризачининг машҳур белгиси ёрдамида, моддий наф кўриш мақсадини кўзлаб, Интернет фойдаланувчиларини ўз сайтига жалб қилган.

Сиёсатнинг моддий-ҳуқуқий қоидалари баён этилган нормалар билан чекланади⁵. Бу ҳол ҳакамларга баён этилган қоидаларни кенг талқин қилиш учун имконият яратади. Бу айниқса юридик жиҳатдан номуайян бўлган ва доим нисбий хусусият касб этадиган «инсофсизлик» тушунчасига тегишли. Бундан ташқари, Қоидалар 15-бандининг «а» кичик бандида шундай дейилади: «Трибунал шикоятни Сиёсатга, ушбу Қоидаларга ва трибунал мақбул деб

¹Қаранг: <http://arbiter.wipo.int/domains/decisions/html/2000/d2000-1229.html>

²Қаранг: <http://arbiter.wipo.int/domains/decisions/html/2001/d2001-0539.html>

³Қаранг: <http://www.arbforum.com/domains/decisions/118312.htm>

⁴Қаранг: <http://arbiter.wipo.int/domains/decisions/html/2000/d2000-0608.html>

⁵ Арбитраж марказларининг Қоидалари ва Қўшимча процессуал қоидаларида процедуравий қоидаларгина белгиланган.

топган ҳар қандай қоидалар ва ҳуқуқ принциплариға мувофиқ берилган ҳужжатлар ва тушунтиришларға мувофиқ ҳал қилади». Аксарият ҳолларда бундай қоидалар сифатида, агар ишнинг иккала томони ҳам бир давлат резидентлари бўлса, миллий ҳуқуқ нормалари амал қилади.

Кўриб чиқилаётган соҳани ҳуқуқий тартибга солишга оид ҳужжатлар озлиги ҳакамларни муайян конфликтни вазиятни ечиш чоғида ўз ҳуқуқий онги ва адолат ҳақидаги тасаввурлариға таянган ҳолда Сиёсат, Қоидалар ва Қўшимча қоидаларни шарҳлашнинг мақбулроқ вариантларини мустақил излашга мажбур қилади. Ҳар бир низода муайян шахснинг инсофлилигини аниқлаш аввало ҳакамнинг ўз ҳаёт тажрибасига ва унинг мазкур тушунча ҳақидаги тасаввурлариға мувофиқ амалга оширилади. Шу туфайли Сиёсат доирасида кўрилган ишлар сони кўпайиши билан арбитраж прецедентлари, яъни низоли масаланинг моҳиятини аниқлаш теран англаб етадиган ва ҳуқуқий принципни аниқ таърифлайдиган, шу тариқа келгусида ўхшаш ишларни ҳал қилиш учун намунага айланадиган қарорлар муҳим аҳамият касб этади.

Сиёсат кўп қарра қўлланилиши натижасида сиртдан инглиз-саксон ҳуқуқ тизимини эслатувчи норматив тартибга солишнинг янги халқаро тизими вужудга келди. Аммо инглиз-саксон ҳуқуқ тизимида мажбурий прецедентлар фақат олий судлар томонидан яратилиши мумкин, зеро улар қарор чиқараётганда нафақат ҳуқуқ нормаларини шарҳлайдилар, балки уларни яратадилар. Бу ерда эса, барча ҳакамларнинг тенглиги принципиға кўра ва шикоят қилиш имконияти йўқлиги туфайли прецедент Сиёсатни шарҳлаш ҳуқуқиға эга бўлган ҳар қандай ҳакам томонидан яратилиши мумкин.

Далилларни тақдим этиш ва уларға баҳо бериш UDPR тартиб-таомилларида муайян ўзига хосликларға эга.

Қоидалар 14-бандининг «b» кичик бандида белгиланган қоидаға биноан, фавқуллода ҳолатлар мавжуд эмаслиги туфайли томонлардан бири Қоидалар ёки трибунал талабларини бажармаган ҳолда трибунал ўзи тўғри деб ҳисоблаган ҳар қандай ҳулосаларни чиқаришға ҳақли. Аксарият ҳолларда ҳакамлар бу қоидадан трибуналға фикр-мулоҳаза тақдим этмаган жавобгарнинг эътирозлари йўқлиги ҳақидаги ҳулосани асослаш учун фойдаланадилар. Айрим ҳакамлар (бу айниқса Миллий Форумға тегишли) эътирозларнинг йўқлигиға жавобгар ўзига қўйилган талабларни тан олганлигининг аломати сифатида қарайдилар.

Далилларға баҳо бериш ҳам ўзига хос хусусиятларға эга. Аризани қаноатлантириш учун даъвогар ўзи ҳавола қилаётган барча ҳолатларни исботлаб бериши талаб этилмайди. Бу ерда шубҳалар позицияси ишонарлироқ бўлиб кўринаётган томон фойдасига талқин қилинади деган хуфёна қоида амал қилади. Madonna Ciccone, p/k/a Madonna ва Dan Parisi and “Madonna.com” иши (WIPO, D2000-0847)¹ бўйича чиқарилган қарорда ҳакамлар шундай деб қайд этганлар: «Маъмурий иш юритиш таомили ўз табиатига кўра жиноят ишини юритиш хусусиятиға эмас, балки фуқаролик ишини юритиш хусусиятиға эга

бўлгани боис, “далилларни узил-кесил қоралайдиган” ёки “ақлга мувофиқ шубҳаларни бартараф этадиган далиллар” қоидаси эмас, балки айрим далилларнинг бошқа далиллардан устунлиги асосида фактларни аниқлаш қоидасини қўллаш бу ерда ўринли эканлигиға ишончимиз комил. Далилларнинг устунлиги қоидасиға биноан факт шу ҳолда аниқланган ҳисобланадики, агар ишда мавжуд далилларға мувофиқ унинг мавжудлиги ҳақида ҳулоса чиқариш мумкин бўлса».

Трибуналнинг далилларни талаб қилиб олиш ёки мустақил олиш билан боғлиқ бўлган бирон-бир ҳаракатлари Сиёсатда қайд этилмаган. Бу айрим ҳакамлар бундай ҳаракатларни бажаришиға монелик қилмайди. Одатда улар сайтларни, баҳсли доменларни кўздан кечиришдан иборат. Масалан, Terabeam Corp. ва Colin Goldman ишида (WIPO, D2001-0697)² фактларнинг ишончилигини мустақил текшириш тортишувли процессда ҳакамнинг вазифаси ҳисобланмаса-да, Сиёсат доирасида ишлар бўйича трибунал аъзоси баҳсли домен номи билан боғлиқ бўлган очик сайтни ҳеч бўлмаса кўздан кечириши лозимлиги кўрсатиб ўтилган.

ARN Broadcasting Pty Ltd ва Bonoel Productions Pty Ltd ишини (WIPO, D2000-1601)³ кўриш жараёнида трибунал аризачининг Интернет-сайтини мустақил текширди ва аризачи рўйхатдан ўтказилмаган товар белгиси сифатида кўрсатган белгидан амалда бундай белги сифатида фойдаланилмаслигини аниқлади.

Айрим ҳолларда ҳакамлар жавобгарнинг сайтиға киришдан олдин ундан розилик сўраганлар. Масалан, Draw-Tite ва Plattsburgh Spring, Inc ишида (WIPO, D2000-0017)⁴ трибунал тегишли рухсатни олиб, жавобгарнинг сайтини кўздан кечирган, унинг саҳифаларини қоғозға чиқариб олган ва уларни иш материаллари қаториға киритиб, ўз қарорини чиқаришда асос сифатида фойдаланган.

yandex.com домени хусусидаги ишда якка ҳакам Дэвид Перкинс (David Perkins) мустақил равишда тергов ўтказган. Хусусан, у томонларнинг бирон-бир илтимосисиз аризачининг ўз товар белгисини АҚШда рўйхатдан ўтказиш ҳақидаги аризаси рад этилиши сабабларини, жавобгарни киберсквоттингда айбловчи матбуотдаги мақолаларни аниқлаган. Ҳакам ҳатто жавобгар сохта деб кўрсатиб, далиллар қаторидан чиқаришни талаб қилган хатда унинг ҳақиқий реквизитлари мавжудлигини аниқлаган (Yandex Technologies Ltd, Comptek International Ltd, Yandex Inc. V. Law Bureau of Moscow City Collegium of Advocates, WIPO, D2001-1486)⁵.

Бироқ айрим ҳакамлар Сиёсатни айнан талқин қилишға мойилдирлар. Улар трибунал бирон-бир тарзда далиллар йиғиши лозим эмас, чунки бу тортишув ва томонларнинг тенг ҳуқуқлилиги принципини бузади деб ҳисоблайдилар (масалан,

²Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2001/d2001-0697.html>

³Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2001/d2001-1601.html>

⁴Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2000/d2000-0017.html>

⁵Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2001/d2001-1486.html>

¹Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2000/d2000-0847.html>

Ferrari S. p. A. ва Pierangelo Ferrari иши, WIPO, D2001-1004¹).

Daniel J. Quirk, Inc. ва Michael J. Maccini ишида (NAF, FA94964)² ҳакам шундай деб қўрсатган: «Жавобгар Форумга ёки унинг ҳакамларига «юқорида баён этилган фактларнинг тўғрилигига ишонч ҳосил қилиш учун домен номларига мурожаат этиш ва сайтларни текшириш»ни таклиф қилган бўлса-да, бундай қилиш ўринли бўлмас эди. Зеро ишда мавжуд материаллар асосида қарор қабул қилиш умумий эътироф этилган юридик амалиёт ҳисобланади. Суд амалдори (айни ҳолда – маъмурий ҳакам) мустақил тергов ўтказиши мумкин эмас».

Низоларни кўришда ҳакамлар ва Сиёсат домен номлари ва товар белгиларининг айнийлиги ва ўхшашлиги масалаларига алоҳида эътибор берадилар.

Халқаро амалиёт доменга бўлган ҳуқуққа доир низони бу домендан фойдаланилиши ёки фойдаланилмаслигидан қатъи назар кўриб чиқиш йўлидан боради.

Республикамининг тегишли қонун ҳужжатларига домен номларига бўлган ҳуқуқларнинг эгаларига бузилган ҳуқуқларни ҳимоя қилиш бўйича муайян ҳуқуқлар берувчи ҳуқуқий норма киритилиши лозим. Ҳуқуқ эгаси аввало домен номини рўйхатдан ўтказишни бу домендан фойдаланилиши ёки фойдаланилмаслигидан қатъи назар бекор қилишни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлиши даркор.

Резюме

В вводной части статьи автор характеризует возникающие споры по поводу доменных имен.

В основной части рассматриваются способы защиты доменных имен и прав на доменное имя.

В заключении автор приходит к выводу, что на основе положительного зарубежного опыта следует создать в Республике Узбекистан систему защиты прав на доменное имя.

Abstract

In the introductory part of the article the author characterizes arising disputes in occasion of domain names.

In the basic part ways of protection of domain names and the rights to a domain name are considered.

In the conclusion the author comes to opinion, that on the basis of positive foreign experience it is necessary to create system of protection of the rights to a domain name in the Republic of Uzbekistan.

Ж.Ў. Муҳаммадиев
ТДЮИ доценти,

Х.Р.Мухамедходжаева
ТДЮИ аспиранти

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ИЖРО ҲОКИМИЯТИ ОРГАНЛАРИДА АҲБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИ

Ахборот жабҳасидаги миллий манфаатлар хавфсизлигига таҳдидларга қаршилик кўрсатишда ахборот хавфсизлигини таъминлаш органларининг иштироки аввало уларнинг ваколати билан белгиланади.

Юридик адабиётларда ваколат деганда ташкилотлар, органлар ва мансабдор шахслар, шунингдек тижорат ташкилотларида бошқарув функцияларини бажарувчи шахсларнинг норматив ҳужжатлар билан белгиланган ҳуқуқлари ва мажбуриятлари мажмуи тушунилади³. Оммавий ҳуқуқда ваколат деганда тегишли субъектнинг муайян шароитда қонунда ёки бошқа ҳуқуқий ҳужжатда назарда тутилган усулда иш кўриш ҳуқуқий ва айти вақтда мажбурияти сифатида талқин қилинади⁴.

Бу ахборот хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги ваколатни ваколатли субъект зиммасига қонун йўли билан юклатилган ахборот хавфсизлигига таҳдидларни бартараф этиш ва бу таҳдидларнинг намоён бўлиши оқибатларини енгилаштиришга қаратилган фаолиятни амалга ошириш борасидаги ҳуқуқлар ва мажбуриятлар ҳажми деб таърифлаш имконини беради.

Мураккаб ҳодиса бўлган ваколат, Ю.А.Тихомиров⁵ фикрига кўра, ваколатлар ва уларга йўлдош элементлардан ташкил топади. Ваколатларнинг элементларига қуйидагилар кириди:

субъект фаолиятининг норматив белгиланган мақсадлари;

субъектнинг ваколатлари жумласига киритилган юридик белгиланган соҳалар ва таъсир кўрсатиш объектлари;

субъектнинг ҳокимият ваколатлари қонун билан қафолатланган қарорлар қабул қилиш ва ҳаракатларни амалга ошириш чораси сифатида.

Берилган ҳуқуқлар ва юкланган мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун жавобгарлик ваколатнинг йўлдош элементи ҳисобланади.

Айни ҳолда белгиланган мақсадлар ваколат субъектларига норматив мўлжал бериш усули ҳисобланади ва уларнинг ахборот хавфсизлигини таъминлашда иштирок этиш борасидаги барқарор фаолиятини ташкил этиш имконини беради. Бу мақсадлар субъект фаолиятининг умумий йўналишини ва у эришиши лозим бўлган натижани белгилайди. Ваколат соҳалари субъект фаолиятининг у қўйилган мақсадга эришиш учун ўзига берилган ҳокимият ваколатларидан фойдаланиши мумкин ва лозим бўлган муайян жабҳасидир. Ўз навбатида, ҳокимият ваколатлари субъектнинг ўз ваколати соҳаларига

¹Қаранг: <http://arbitr.wipo.int/domains/decisions/html/2001/d2001-1004.html>

²Қаранг: <http://arbforum.com/domains/decisions/94964.htm>

³Юридик энциклопедия. Тошкент, 2001. 69-бет; Юридическая энциклопедия. М.: Изд. М.Ю. Тихомирова. 2000. С. 205–206.

⁴Ўша ерда. 331-б.

⁵Тихомиров Ю.Л. Теория компетенции. М.: Изд. М.Ю. Тихомирова. 2001. С. 55.